

Shahid Beheshti University *Journal of Arabic Literature Criticism*: a Bibliometric Study of Articles

A. Gheibi¹| M. Bavanpouri²
M. Daryanavard³

Received: 21, Dec. 2018

Accepted: 17, Mar. 2019

Purpose: Bibliometric Study of Articles in Shahid Beheshti University *Journal of Arabic Literature Criticism*.

Methodology: To collect data, in the present research, Bibliometrics has been used. Statistical society, in the research, includes all 86 articles prepared by professors and students of Arabic language and literature, which were published during 2010 (or 1389 in Persian) to 2015 (or 1394 in Persian); the journal included 11 numbers. After note-taking based on the required parts of each article (Title-page and the list of References used), the researchers entered the collected data into Microsoft Excel for analysis.

Findings: 69 articles have been written in Persian and 17 in Arabic. 125 male authors and 47 female authors have participated in the writing of the articles. 16 articles have been single-authored and 70 co-authored: 54 articles have been co-authored by colleagues belonging to the same university and 16 articles have been co-authored by authors belonging to different universities. Hojat Rasouli was the most prolific author with 5 articles. 44.3% of the articles were on criticism. 19 articles were written by the members of the editorial board, representing 22.09% of the total. 2346 resources were used in total, the average number for each article being 27.27%. Also, 1540 sources, i. e. 65.65% of the total, were more than 14 years old.

Conclusion: Gender-wise, with regard to the authors, there is a significant difference between the male and female authors. Also, there is a high degree of co-authorship amongst the authors, which comprises a positive point for the journal. The authors at the universities of Shahid Beheshti and Tehran wrote about a third of the articles, which connotes a weak point for the journal.

Keywords:

Bibliometrics, Journal, Article, *Journal of Arabic Literature Criticism*

DOI: 10.30484/nastinfo.2019.2314

1. Associate Professor of Arabic Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, abdolahad@azaruniv.ac.ir
2. PhD Candidate, Department of Arabic Language and Literature (Corresponding author), Azarbaijan Shahid Madani University, masoubavanpouri@yahoo.com
3. PhD Candidate, Department of Arabic Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, m.daryanavard65@gmail.com

پژوهشنامه نقد ادب عربی دانشگاه شهید بهشتی: مطالعه کتاب‌سنجی مقالات

عبدالاحد غیبی^۱ | مسعود باوان پوری^۲
مریم دریانورد^۳

هدف: بررسی کتاب‌سنجی مقالات مجله پژوهشنامه نقد ادب عربی دانشگاه شهید بهشتی.

روش‌شناسی: با روش کتاب‌سنجی همه مقاله‌های منتشر شده اساتید و دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی در پژوهشنامه نقد ادب عربی در دوره‌ای پنج‌ساله از ابتدای سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ (برابر با ۱۱ شماره) به تعداد ۸۶ مقاله بررسی شدند. بعد از یادداشت‌برداری از قسمت‌های مدنظر هر مقاله (صفحه عنوان و فهرست منابع)، داده‌های جمع‌آوری شده برای تحلیل وارد نرم‌افزار اکسل شدند.

یافته‌ها: ۶۹ مقاله به زبان فارسی و ۱۷ مقاله به عربی نوشته شده است. ۱۲۵ نویسنده مرد و ۴۷ نویسنده زن در نگارش مقالات مشارکت داشته‌اند. ۱۶ مقاله به‌صورت انفرادی و ۷۰ مقاله نیز به‌صورت مشترک نگاشته که ۵۴ مقاله از مقالات مشترک، به‌صورت هم‌مؤسسه‌ای و ۱۶ مقاله نیز به‌صورت غیرهم‌مؤسسه‌ای تألیف شده است. حجت رسولی با ۵ مقاله بیشترین تولید علمی را داشته است. نقد، ۴۴/۳ درصد از موضوعات مقالات را به‌خود اختصاص داده است. ۱۹ مقاله را اعضای هیئت تحریریه (میانگین ۲۲/۰۹) نوشته‌اند. در مجموع، ۲۳۴۶ منبع به‌کار رفته است که میانگین استفاده‌شده برای هر مقاله ۲۷/۲۷ درصد است. همچنین ۱۵۴۰ منبع (۶۵/۶۵ درصد) آنها میانگین عمری بالای ۱۴ سال دارند. برحسب جنسیت، تفاوت معناداری بین نویسندگان مرد و زن وجود دارد. میزان بالایی از هم‌تألیفی بین نویسندگان وجود دارد که از نقاط مثبت مجله است. دانشگاه‌های شهید بهشتی و تهران، حدود یک‌سوم تعداد کل نویسندگان را به‌خود اختصاص داده‌اند که از نقاط ضعف مجله محسوب می‌شود.

نتیجه‌گیری: پیشنهاد می‌شود مجله با تقسیم‌بندی دانشگاه‌های کشور به‌صورت قطبی، امکان حضور بیشتر و فعال‌تر برخی دانشگاه‌هایی را که امکان حضور کمتر و کم‌رنگ‌تری در مجله داشته‌اند فراهم کند. بدین ترتیب، زمینه حضور پررنگ‌تر نویسندگان زن نیز در مجله فراهم می‌شود. با توجه به عنوان و موضوع مجله، بهتر به‌نظر می‌رسد بیشتر مقالات به زبان عربی نوشته می‌شد. پیشنهاد می‌شود مجله با تغییر سیاست فعلی، دست‌کم به‌طور متناوب به دو زبان فارسی و عربی مقاله منتشر شود.

دریافت: ۹۷/۱۰/۰۱ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۷

۱. دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید مدنی

آذربایجان abdolahad@azaruniv.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید

مدنی آذربایجان (نویسنده مسئول)

masoudbavanpouri@yahoo.com

۳. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید

مدنی آذربایجان

m.daryanavard65@gmail.com

مقدمه

مجله علمی عبارت است از نشریه‌ای با عنوان مشخص که به صورت شماره یا جزوه‌های پیاپی معمولاً با فاصله زمانی منظم و در مدت نامعلوم منتشر می‌شود و حاوی مقالات درباره موضوع‌های متفاوت از نویسندگان مختلف است. مجله می‌تواند به مبحثی خاص محدود باشد (تخصصی) یا دارای مقالات و موضوعاتی در زمینه‌های متنوع باشد (صمدبیگ، صارمیان، اسدی، و گراوند، ۱۳۹۶).

انتشارات علمی، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر برای توسعه و پیشرفت جوامع هستند. از نمودهای انتشاراتی می‌توان به کتاب، مقاله، نشریه، طرح، و پایان‌نامه پژوهشی اشاره کرد (شرفی و همکاران، ۱۳۹۵).

مقاله، حاصل کار و پژوهش یک یا چندین نویسنده است که دستاورد علمی-پژوهشی خویش را در اختیار خوانندگان مختلف قرار می‌دهند. این دستاورد علمی به چند نوع تقسیم می‌شود که مهم‌ترین آن، مقاله علمی-پژوهشی است که به هر تولیدی اطلاق می‌شود که به دنبال حقایق برای کشف بخشی از معارف و نشر آن در میان مردم و به قصد حل مشکلی یا بیان اندیشه‌ای در موضوعی از موضوع‌های علمی، از طریق مطالعه‌ای نظام‌مند، برای یافتن روابط اجتماعی میان پدیده‌های طبیعی به دست آید و از دو خصلت اصالت و ابداع برخوردار باشد و نتایج آنها به کاربردها، روش‌ها، و مفاهیم و مشاهدات جدید در زمینه علمی با هدف پیشبرد مرزهای علمی و فناوری منجر شود. مخاطبین اصلی این گونه مقالات، اساتید دانشگاه‌ها، دانشجویان دوره‌های دکتری و کارشناسی ارشد، و پژوهشگران شاغل در مراکز علمی و پژوهشی و تولیدی هستند (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۰).

امروزه، مجلات در انتقال اطلاعات جاری علمی نقش مهمی دارند و علاوه بر نقشی که در استفاده‌های علمی دارند، نمایانگر دستاوردهای جامعه علمی در گسترده‌ترین ابعاد خود از نظر جهانی و ملی و منطقه‌ای و نموداری از حیات علمی آن جامعه به شمار می‌آیند (محسنی، ۱۳۸۱).

مجلات به عنوان بستر ارائه اطلاعات و دانش تخصصی در حوزه‌های گوناگون علمی، از نقش مؤثری در معرفی آخرین یافته‌های پژوهش‌ها و پیشرفت‌های صورت گرفته و ارائه راهکارهای احتمالی و روشن کردن زوایای تخصصی برخوردار هستند. تحلیل محتوای مجلات از زوایای گوناگون، علاوه بر روشن کردن خط سیر و سیاست کلی دست‌اندرکاران مجله، ابزار مناسبی برای ارزیابی و تحلیل موضوع و سیر تحول مجله است (عصاره و همکاران، ۱۳۹۳).

یکی از روش‌های علمی برای بررسی یک مجله، کتاب‌سنجی است؛ مطابق تعریف *دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی* در سال ۱۳۷۹ که بسیاری از صاحب‌نظران عرصه کتاب‌سنجی و علم‌سنجی در کشور بر آن اتفاق نظر دارند: کتاب‌سنجی «مطالعه غیرمستقیم قواعد حاکم بر نظام مبادله افکار و اطلاعات علمی است تا از طریق بررسی استنادها یا ارجاعات موجود در متون، به قواعد حاکم بر رفتارهایی که به بهره‌وری و بهره‌دهی به دانش مکتوب یا اسلوب‌های کسب و تولید اطلاعات علمی منجر می‌شود پردازد» (سلطانی و راستین، ۱۳۷۹، ص ۳۴۴).

دوفصلنامه پژوهشنامه *نقد ادب عربی*، یکی از مجلات علمی پژوهشی معتبر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است که دانشگاه شهید بهشتی آن را مدیریت می‌کند. پژوهش حاضر کوشیده است با استفاده از روش کتاب‌سنجی این مجله را بررسی و مقالات آن را تجزیه و تحلیل کند تا نقاط ضعف و قوت آن شناخته و در جهت تقویت ابعاد مثبت مجله و بهبود کیفی مقالات آن گامی برداشته شود. بر این اساس، پرسش‌های زیر مطرح می‌شود:

۱. مقالات بیشتر به کدام زبان نوشته شده‌اند؟
۲. چه تعداد نویسنده مرد و زن در نگارش مقالات مشارکت داشته‌اند؟
۳. نویسندگان مقالات مجله، بیشتر چه رتبه علمی داشته‌اند؟
۴. میزان مشارکت نویسندگان در تولید مقاله از حیث مشارکت به چه صورتی بوده است؟
۵. کدام دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی بیشترین تولیدات علمی را در مجله چاپ کرده‌اند؟
۶. کدام نویسندگان در تألیف مقالات مجله بیشترین تولید علمی را داشته‌اند؟
۷. چه موضوعاتی بیشترین مقاله را در مجله به خود اختصاص داده‌اند؟
۸. کدام نوع از منابع (کتاب، مقاله یا ...) در مقالات بیشترین کاربرد داشته است؟
۹. میانگین عمر منابع در مقالات چگونه است؟

تاکنون درباره بررسی مجلات از دیدگاه کمی و کیفی، پژوهش‌هایی انجام شده است مانند میرزایی، پروینی، و سلیمی (۱۳۸۷) که وضعیت کیفی و کمی مقالات *مجله انجمن زبان عربی* را در ۱۰ شماره ابتدایی آن بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که مقالات ارسالی به مجله انجمن معمولاً چنین ایرادهایی دارد: استناددادن به مقالات علمی، عنوان ناگویا و نامناسب، نداشتن چکیده رسا، نبود مسأله علمی مطرح، و ابهام و نارسایی زبان نوشتاری. در ۱۰ شماره اول مجله انجمن تعداد ۸۵

مقاله، ۳۷ مقاله عربی، و ۴۸ مقاله فارسی چاپ شده است که تعداد ۱۱۲ نویسنده از دانشگاه‌های کشور و با رتبه‌های علمی بالاتر از دانشجوی دکتری در نوشتن آنها مشارکت داشته‌اند. مهم‌ترین موضوعات این مقاله‌ها عبارت‌اند از: آموزش زبان و زبان‌شناسی ادبیات معاصر، ادبیات تطبیقی، و نقد ادبی.

متقی دادگر، کریمی، و عباداله عموقین (۱۳۸۸) وضعیت مقاله‌های فصلنامه پژوهش‌های فلسفی کلامی را با استفاده از روش تحلیل استنادی بررسی کردند و دریافتند در ۳۰ شماره این مجله، ۱۸۰ مقاله تألیفی و ترجمه‌ای منتشر شده است که میانگین ۶ مقاله برای هر شماره به دست می‌آید. از ۱۶۴ نفر نویسنده مقالات تألیفی، ۱۵۴ نفر نویسنده مرد و ۱۰ نفر نویسنده زن بودند؛ فقط ۷ عنوان مقاله حاصل کار گروهی بود و مابقی نویسنده‌ای واحد داشتند؛ بیشتر نویسندگان مقالات این فصلنامه عضو هیئت علمی و فقط ۲۷ نفر غیرعضو هیئت علمی بودند؛ به کتاب بیشتر از سایر منابع اطلاعاتی استناد شده است؛ علاوه بر موضوع فلسفه، بیشترین موضوعات استنادشده، حدیث، تفسیر، و فقه بوده است؛ منابع زبان عربی با ۱۳۵۹ استناد، بالاتر از زبان فارسی و انگلیسی قرار گرفت.

مقصودی و دوستدار (۱۳۹۲) مقالات پژوهشنامه علوم سیاسی ایران را بررسی توصیفی و تحلیل استنادی کرد. در این پژوهش، به تعیین گرایش و پراکندگی موضوعی، رتبه علمی نویسندگان، دانشگاه یا مؤسسه پژوهشی نویسندگان، تعداد نویسندگان مقالات، میزان استناد به منابع مختلف توجه شده است. نتایج نشان داد بیشترین پوشش موضوعی، حوزه اندیشه سیاسی بوده است؛ میان مشارکت مردان نسبت به زنان تفاوت معناداری وجود داشت؛ ۲۳/۵ درصد از مجموع مقالات را ۸۱ نویسنده نوشته‌اند؛ ۶۲ درصد از مقالات به صورت تک‌نفره و ۲۹ درصد به صورت دونفره و ۹ درصد با بیش از ۲ نفر نویسنده به نگارش درآمده است.

احمدی، سلیمی، و فتحی (۱۳۹۲) میزان استناددهی نویسندگان به مقالات مجله *انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی* و نیز میزان همکاری نویسندگان در ارائه مقالات به این مجله را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد به دلیل استنادنشدن به مقاله‌های مجله، ضریب تأثیر مجله، بسیار پایین است؛ ۱۳ درصد از نویسندگان، بیش از ۴۰ درصد مقاله‌ها را نوشته‌اند که «قانون لوتکا» تاحدودی در این پژوهش تأیید می‌شود. ۱۸۳ نویسنده در نگارش مقاله‌های این مجله حضور دارند. ۷۶ درصد مقاله‌ها به صورت انفرادی نوشته شده است؛ بنابراین ضریب همکاری نویسندگان در سطح پایینی قرار

دارد. در کل، براساس مقاله‌های این مجله، که نمونه کوچکی از حوزه ادبیات عربی است، منابع و نویسندگان هسته‌ای در این حوزه مشاهده نمی‌شود و همکاری و روابط علمی نویسندگان در سطح پایینی است.

مروتی و حسام‌پور (۱۳۹۴) مقالات فصلنامه *نقد ادبی* را با استفاده از روش تحلیل استنادی بررسی کرده‌اند. بر اساس یافته‌های ایشان، هم‌تألیفی پدیدآورندگان مقاله‌ها، تمایل بیشتر پژوهشگران را به تألیفات انفرادی نشان می‌دهد. دانشگاه فردوسی مشهد، پرتولیدترین مؤسسه شناخته شده؛ بیشترین هم‌تألیفی در میان مؤسسات به دانشگاه تربیت مدرس اختصاص داشت؛ میانگین استناد برای هر مقاله ۱/۲۱ به دست آمد؛ بیشترین استناد به کتاب‌ها (۷۶/۲۴ درصد) و سپس به مجلات (۲۱/۱۶ درصد) بود؛ از نظر زبان، منابع فارسی (۶۹/۰۵ درصد) بیشترین استنادها را داشت.

با جستجو در سایت‌های معتبر و مجلات علمی مختلف، مقاله‌ای مشاهده نشد که دوفصلنامه *پژوهشنامه نقد ادب عربی* را از دیدگاه‌های مختلف علم اطلاعات و دانش‌شناسی (علم‌سنجی، کتاب‌سنجی، تحلیل محتوایی، و تحلیل استنادی) بررسی کرده باشد.

روش‌شناسی

در این پژوهش، برای گردآوری داده‌ها از روش کتاب‌سنجی استفاده شده است. جامعه آماری شامل همه مقاله‌های منتشر شده اساتید و دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی در مجله *پژوهشنامه نقد ادب عربی* در دوره‌ای پنج‌ساله از ابتدای سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ (برابر با ۱۱ شماره) به تعداد ۸۶ مقاله است. پژوهشگران بعد از یادداشت برداری از قسمت‌های مدنظر هر مقاله (صفحه عنوان و فهرست منابع)، داده‌های جمع‌آوری شده را برای تحلیل وارد نرم‌افزار اکسل کردند. لزوم آسیب‌شناسی *پژوهشنامه نقد ادب عربی* و کسب اطلاعات درباره وضعیت مقالات چاپ‌شده، آگاهی از نقاط قوت و ضعف و کمک به هیئت تحریریه نشریه، از جمله ضرورت‌های انجام این پژوهش بوده‌اند.

یافته‌ها

در این بخش اطلاعات کتاب‌سنجی *پژوهشنامه نقد ادب عربی* براساس معیارهای مختلف و در راستای پاسخ به پرسش‌های پژوهش تجزیه و تحلیل شده است:

• وضعیت مقالات از لحاظ زبان نگارش

مقالات این مجله به دو زبان فارسی و عربی منتشر می‌شود که اطلاعات آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. تعداد مقالات به تفکیک زبان چاپ شده

زبان	فارسی	عربی
تعداد	۶۹	۱۷
(درصد)	(۸۰ / ۲)	(۱۹ / ۸)

در این مجله، ۶۹ مقاله به زبان فارسی و ۱۷ مقاله به زبان عربی منتشر شده است.

• تعداد نویسندگان برحسب جنسیت

در این بخش روش کار بدین گونه بوده است که تعداد نویسندگان با تکرار اسم در مقالات مختلف بررسی شده است.

جدول ۲. تعداد نویسندگان مقالات برحسب جنسیت

جنسیت	تعداد (درصد)
مرد	۱۲۵ (۷۲ / ۶)
زن	۴۷ (۲۷ / ۴)
مجموع	۱۷۲ (۱۰۰)

همان‌طور که یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد ۱۲۵ نویسنده مرد و ۴۷ نویسنده زن در نگارش این مقالات سهیم بوده‌اند.

• نویسندگان به تفکیک رتبه علمی و جنسیت

در این بخش مدارک نویسندگان برحسب جنسیت آنها بررسی شده است. البته در این میان، برخی نویسندگان در مدت چاپ مقالات موفق به ارتقای رتبه علمی

(به‌عنوان مثال، از استادیاری به دانشیاری یا دانشیاری به استادی) شده‌اند که در مقاله این امر با تکرار اسامی در نظر گرفته شده است.

جدول ۳. نویسندگان به تفکیک مدرک و جنسیت

جنسیت	مدرک	استاد	دانشیار	استادیار	دانشجوی دکتری	کارشناس ارشد
مرد	۱۲ (۶/۹۷)	۲۴ (۱۳/۹۶)	۴۸ (۲۷/۹۱)	۲۳ (۱۳/۳۹)	۱۸ (۱۰/۴۷)	
زن	۰	۲ (۱/۱۶)	۱۲ (۶/۹۷)	۱۳ (۷/۵۵)	۲۰ (۱۱/۶۲)	
مجموع	۱۲ (۶/۹۷)	۲۶ (۱۵/۱۲)	۶۰ (۳۴/۸۸)	۳۶ (۲۰/۹۴)	۳۸ (۲۲/۰۹)	

براساس یافته‌های جدول ۳، بیشترین درصد رتبه علمی نویسندگان مقالات، مربوط به نویسندگان با رتبه علمی استادیاری است. حضور ۹۸ عضو هیئت علمی (استاد، دانشیار، و استادیار) در میان نویسندگان، نشانگر توجه خاص آنها به این مجله است. در این میان، وجود ۷۵ نویسنده با مدرک دکتری، دانشجوی دکتری و نیز کارشناسی ارشد، نشان از همکاری آنها با اعضای محترم هیئت علمی دانشگاهها دارد.

• میزان هم‌تألیفی نویسندگان در مقالات

میزان هم‌تألیفی نویسندگان مقالات شاخص دیگری بود که بررسی شد (جدول ۴).

جدول ۴. تعداد مقالات منتشر شده در هر شماره مجله

شماره	کل مقالات	مقالات تک‌نفره	مقالات هم‌مؤسسه‌ای	مقالات غیرهم‌مؤسسه‌ای	نویسنده زن و مرد
۱	۸	۳	۴	۱	۱
۲	۷	۱	۳	۳	۱
۳	۷	۱	۵	۱	۳
۴	۷	۲	۵	۰	۲
۵	۷	۱	۳	۳	۳
۶	۷	۰	۷	۰	۶
۷	۷	۱	۵	۱	۴
۸	۷	۱	۵	۱	۳
۹	۹	۰	۴	۳	۲
۱۰	۱۳	۵	۶	۲	۴
۱۱	۹	۱	۸	۰	۴
مجموع	۸۶	۱۶	۵۵	۱۵	۳۳

مطابق یافته‌های جدول ۴، در ۱۱ شماره چاپ‌شده این مجله (تا دوره ۶، شماره ۱) ۸۶ مقاله منتشر شده که شماره ۱۰ آن با ۱۳ مقاله بیشترین درصد را داراست. جدول ۴ نشان می‌دهد ۳۳ مقاله با مشارکت نویسندگان مرد و زن نوشته شده که درصد قابل توجهی (۳۸/۳۷ درصد) است.

جدول ۵. میزان همتالیفی نویسندگان در مقالات

نویسندگان	تعداد
یک نفره	۱۶ (۱۸/۶)
دو نفره	۵۴ (۶۲/۸)
بیش از دو نفر	۱۶ (۱۸/۶)
مجموع	۸۶ (۱۰۰)

با بررسی مقالات مشخص شد ۱۶ مقاله به صورت انفرادی و ۷۰ مقاله نیز به صورت مشترک نوشته شده است (جدول ۵).

- میزان مشارکت نویسندگان هم مؤسسه‌ای و غیرهم مؤسسه‌ای شاخص بعدی میزان مشارکت نویسندگان هم مؤسسه‌ای و غیرهم مؤسسه‌ای بود.

جدول ۶. میزان مشارکت نویسندگان هم مؤسسه‌ای و غیرهم مؤسسه‌ای

نحوه مشارکت	تعداد
هم مؤسسه‌ای	۵۵ (۷۸/۶)
غیرهم مؤسسه‌ای	۱۵ (۲۱/۶)
مجموع	۷۰ (۱۰۰)

همان‌طور که یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد از ۷۰ مقاله که به صورت مشترک تهیه شده است، ۵۵ مقاله از نویسندگانی است که از یک مؤسسه هستند و ۱۵ مقاله

از نویسندگان غیرهم‌مؤسسه‌ای که در جدول ۴ به تفکیک شماره‌های منتشرشده نشان داده شده است.

- دانشگاه‌ها و مؤسسات مشارکت‌کننده در مقالات برحسب تعداد نویسندگان
 بررسی‌ها نشان داد در مجموع ۳۶ دانشگاه و مرکز علمی (فرهنگستان زبان فارسی) در نگارش مقالات مشارکت داشته‌اند که در جدول ۷ به تفکیک تعداد مقالات هر دانشگاه برحسب تعداد نویسندگان می‌آید.

جدول ۷. دانشگاه‌ها و مؤسسات مشارکت‌کننده در مقالات

تعداد	دانشگاه	تعداد	دانشگاه	تعداد	دانشگاه
۱	آزاد رشت	۳	کردستان	۳۷	شهید بهشتی
۱	آزاد دزفول	۳	شیراز	۱۵	تهران
۱	پیام نور شیراز	۳	سمنان	۱۱	علامه طباطبایی
۱	علوم تحقیقات	۳	کاشان	۱۱	رازی
۱	آزاد کرج	۳	بیرجند	۱۰	خوارزمی
۱	آزاد رودهن	۲	پردیس قم	۱۰	بوعلی
۱	گنبدکاووس	۲	گیلان	۹	اصفهان
۱	شهید چمران	۲	رفسنجان	۸	امام خمینی (ره) قزوین
۱	فرهنگستان زبان فارسی	۲	آزاد تهران مرکز	۶	مازندران
۱	باتنه الجزایر	۲	ارومیه	۶	تربیت مدرس
۱	قالمة الجزایر	۱	خلیج فارس	۶	فردوسی
۱	اتحاد الكتاب الجزایر	۱	لرستان	۴	شهید مدنی

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد دانشگاه شهید بهشتی و تهران مجموعاً ۳۰/۲ درصد نویسندگان (یعنی نزدیک یک‌سوم) را به خود اختصاص داده‌اند که این امر شاید یکی از نقاط ضعف مجله محسوب شود. از طرف دیگر، بسیاری از دانشگاه‌های کشور مانند اراک، ایلام، سیستان و بلوچستان، و الزهرا اصلاً مشارکتی نداشته یا برخی از دانشگاه‌ها مثل گیلان، کردستان، شهید چمران، و شیراز مشارکت ضعیفی در تدوین مقالات مجله داشته‌اند.

جدول ۸. میزان مشارکت دانشگاه‌ها در تدوین مقالات

تعداد	میزان مشارکت
۴ (۱۱/۱)	بیشتر از ۱۰ نویسنده
۷ (۱۹/۴)	بین ۵ تا ۱۰ نویسنده
۲۵ (۶۹/۵)	کمتر از ۵ نویسنده
۳۶ (۱۰۰)	مجموع

نتایج جدول ۸ بیانگر این است که فقط ۴ دانشگاه، نویسندگانی بیش از ۱۰ نفر داشته‌اند و ۲۵ دانشگاه نیز کمتر از ۵ نویسنده داشته‌اند.

• نویسندگان دارای بیشترین تولید علمی

شاخص بعدی که بررسی شد نویسندگان دارای بیشترین تولید علمی است که در قالب جدول ۹ آمده است.

جدول ۹. نویسندگان دارای بیشترین تولید علمی

تعداد (درصد)	نام نویسنده
۵ (۲/۹)	حجت رسولی
۴ (۲/۳)	ابوالفضل رضایی
۴ (۲/۳)	عبدالعلی فیض‌الله‌زاده
۳ (۱/۷)	غلامعباس رضایی هفتادر
۳ (۱/۷)	علی گنجیان خناری
۳ (۱/۷)	حسین ابویسانی

براساس یافته‌های جدول ۹، حجت رسولی با ۵ مقاله (شماره‌های ۲-۵-۶-۹-۱۰) بیشترین تولید علمی را در این بازه زمانی داشته است.

• تعداد مقالات اعضای هیئت تحریریه

موضوع بررسی شده بعدی میزان مقالات اعضای هیئت تحریریه مجله است که در جدول ۱۰ هر یک به تفکیک آمده است.

جدول ۱۰. تعداد مقالات اعضای هیئت تحریریه

نام نویسنده	تعداد	نام نویسنده	تعداد	نام نویسنده	تعداد
ابوالحسن امین مقدسی	۲	احمد خاچی	۱	غلامعباس رضائی	۳
عبدالنبی اصطفی	-	محمد خاقانی	۲	سیدحسین سیدی	-
خلیل پروینی	-	محمدابراهیم خلیفه شوشتری	-	عبداللطیف عمران	-
حسین جمعه	-	حجت رسولی	۵	عبدالحسین فرزاد	-
فیروز حریرچی	-	ابوالفضل رضایی	۴	طیبه سیفی	۲

همان‌گونه که یافته‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد تعداد ۱۹ مقاله (۲۲/۰۹ درصد) از اعضای هیئت تحریریه منتشر شده است که میانگینی قابل قبول به نظر می‌رسد. بررسی‌ها حاکی از آن است که برخی از اعضای هیئت تحریریه هیچ‌گونه مشارکتی با مجله نداشته‌اند و از طرف دیگر ۴ نفر از این اعضا جزء نویسندگان دارای بیشترین تولید علمی هستند.

• فراوانی موضوعات کارشده در مجله

شاخص بعدی در این پژوهش فراوانی موضوعات کارشده در مقالات این مجله بود. نکته حائز اهمیت این است که گاهی در موضوع یک مقاله آمیختگی موضوعات وجود داشته که سعی شده است موضوع غالب آن بررسی شود؛ به‌طور نمونه مقاله «نقد و بررسی برخی دیدگاه‌های نحوی ابراهیم مصطفی در کتاب *احیاء النحو*» که دو موضوع نقدی و نحو داشته است؛ اما با توجه به موضوع اصلی آن در زمره موضوعات نحوی برشمرده شده است (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. فراوانی موضوعات کارشده

موضوع	تعداد (درصد)	موضوع	تعداد (درصد)	موضوع	تعداد (درصد)
نقد	۳۸ (۴۴/۳)	تحلیل متون	۷ (۸/۳)	ادبیات کودک	۳ (۳/۴)
تطبیقی	۱۲ (۱۳/۹)	پایداری	۵ (۵/۹)	معنا شناسی	۳ (۳/۴)
داستانی	۱۲ (۱۳/۹)	نحو	۴ (۴/۶)	بلاغت	۲ (۲/۳)

بر اساس یافته‌های جدول ۱۱، علاقه نویسندگان، اعضای هیئت تحریریه و داوران این مجله بیشتر (۴۴/۳ درصد) به رویکرد نقد بوده است. ادبیات تطبیقی و نیز ادبیات داستانی از دیگر موضوعات محبوب این مجله بوده است.

- تنوع منابع به کاررفته در مقالات
تنوع منابع به کاررفته در مقالات در جدول ۱۲ آمده است

جدول ۱۲. تنوع منابع به کاررفته در مقالات

منابع	عربی	فارسی	خارجی
کتاب	۱۲۰۳ (۵۱/۲۷)	۵۵۸ (۲۳/۷۹)	۴۱ (۱/۷۵)
پایان‌نامه	۳۴ (۱/۴۴)	-	-
مقاله علمی	۱۰۱ (۴/۳۱)	۱۲۹ (۵/۴۹)	۷ (۰/۳۰)
سایت	۱۴ (۰/۵۹)	۳ (۰/۱۲)	۱ (۰/۰۴)
کتاب ترجمه شده	عربی به فارسی ۵۸ فارسی به عربی ۱ (۲/۵۲)	انگلیسی به فارسی ۱۶۲ (۶/۹۲)	انگلیسی به عربی ۲۷ آلمانی به عربی ۱ (۱/۱۹)
روزنامه	۶ (۰/۲۷)	-	-
مجموع	۱۴۱۷ (۶۰/۴۰)	۸۵۲ (۳۶/۳۲)	۷۷ (۳/۲۸)

نتایج جدول ۱۲ نشان می‌دهد در مجموع، ۲۳۴۶ منبع به کار رفته است که شامل انواع مختلف منابع (کتاب اصلی یا ترجمه‌شده، مقالات علمی معتبر، پایان‌نامه، سایت اینترنتی، مجلات عمومی، و روزنامه یا سی‌دی) است.

• میانگین عمر منابع

در بررسی میانگین عمر، منابع براساس فاصله زمانی چاپ مقاله نسبت به سال منابع استفاده‌شده به سه صورت ۱-۷ سال (منابع روزآمد)، ۸-۱۴ سال (منابع متوسط) و بیش از ۱۴ سال (منابع قدیمی) دسته‌بندی شده است (جدول ۱۳). این دسته‌بندی بدین منظور انجام شده تا میزان توجه نویسندگان را به مقالات و پایان‌نامه‌ها و سایت‌ها نشان دهد که به صورت روزآمد در حال تولید علم هستند؛ اما متأسفانه کمتر به آنها توجه شده است.

جدول ۱۳. میانگین عمر منابع

میانگین عمر	تعداد (درصد)
۱-۷ سال	۲۵۶ (۱۰/۹۱)
۸-۱۴ سال	۵۵۰ (۲۳/۴۴)
بیش از ۱۴ سال	۱۵۴۰ (۶۵/۶۵)
مجموع	۲۳۴۶ (۱۰۰)

همان‌طور که نتایج جدول ۱۳ نشان می‌دهد بیش از ۶۵/۶۵ درصد منابع این مقالات جزء منابع قدیمی هستند.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد در زمینه جنسیت نویسندگان تفاوت معناداری وجود داشت که شاید دلیل اصلی آن به حضور کمتر زنان در میان اعضای هیئت علمی گروه زبان و ادبیات عربی در دانشگاه‌ها برمی‌گردد. مجله پژوهشنامه نقد ادب عربی به‌طور متناوب و منظم مقالات را چاپ کرده است که در مجموع نکته مثبتی برای آن تلقی می‌شود.

وجود ۸۱/۴ درصد مقالات مشترک نشانگر میزان بالایی از هم‌تألفی میان نویسندگان است که جزء نکات مثبت و حائز اهمیت این مجله محسوب می‌شود. شایسته است مجله حاضر با اعلان فراخوان از دانشگاه‌های مذکور، قدرت جذب مقالات را از آنها بالا ببرد. با این کار ضمن توجه به تخصص افراد مختلف در دانشگاه‌های گوناگون، شاهد نگرش مقالات با حوزه‌های تخصصی بیشتر خواهیم بود. خود مجله می‌تواند با ارائه فهرستی از محورهای مختلف علمی، افراد را به نگرش مقالات ترغیب کند. پیشنهاد می‌شود مجله با تدوین قانون در هیئت تحریریه خود از چاپ چند مقاله در یک‌سال برای یک نویسنده خودداری کند تا شانس بررسی و چاپ مقالات به نویسندگان مختلف نیز برسد. با بررسی منابع مقالات، شاهد علاقمندی نویسندگان محترم به بهره‌مندی از کتاب هستیم؛ درحالی‌که مقالات علمی و پایان‌نامه‌ها جزء منابع روزآمدی هستند که متأسفانه کمتر استفاده می‌شوند. اختصاص ۸۷/۴۴ درصد کل منابع به کتاب اصلی یا ترجمه، خود به‌وضوح نمایانگر علاقه نویسندگان به استفاده از منابع قدیمی است؛ درحالی‌که شایسته است نویسندگان مقالات توجه بیشتری به سایر منابع نیز داشته باشند. لازم است مجله در قوانین خود از نویسندگان بخواهد که در هر مقاله دست‌کم از ۵ منبع روزآمد (مقاله یا پایان‌نامه) استفاده کنند.

با توجه به عنوان و موضوع مجله، بهتر به‌نظر می‌رسید که بیشتر مقالات به زبان عربی نوشته می‌شد. پیشنهاد می‌شود مجله با تغییر سیاست فعلی، دست‌کم به‌طور متناوب به دو زبان مقاله منتشر کند؛ بدین صورت که یک شماره را به مقالات فارسی و شماره دیگر را به مقالات عربی اختصاص دهد. همچنین در صورت امکان، با همکاری با یکی از دانشگاه‌های کشورهای عربی، سطح مجله را به بین‌المللی ارتقا دهد و از نویسندگان شهیر کشورهای دیگر برای ارسال مقاله دعوت کند.

پیشنهاد می‌شود مجله با تقسیم‌بندی دانشگاه‌های کشور به‌صورت قطبی، امکان حضور بیشتر و فعال‌تر برخی دانشگاه‌هایی را فراهم کند که امکان حضور کمتر و کم‌رنگ‌تری در مجله داشته‌اند. بدین ترتیب، زمینه حضور پررنگ‌تر نویسندگان زن نیز در مجله فراهم می‌شود.

رتبه علمی نویسندگان مقالات، وزنه وزین و محکمی در سطح‌بندی درجه مجلات است. بهتر است مجله از مقالاتی که با مشارکت نویسندگانی با رتبه علمی استاد و دانشیار نوشته می‌شود بیشتر استقبال کند. شایسته است دست‌اندرکاران مجله از مقالاتی که با همکاری چند نویسنده و با نظارت یک استاد یا دانشیار است، بیشتر بپذیرند.

مآخذ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۰). *آیین‌نامه تعیین اعتبار نشریات علمی کشور*، مصوب
۱/۱۱/۱۳۹۰. بازیابی ۳۰ اردیبهشت ۱۳۹۸، از http://jmbr.mbri.ac.ir/files/site1/pages/aieenname_vezarat_oloom.pdf

pages/aieenname_vezarat_oloom.pdf

احمدی، حمید؛ سلیمی، علی؛ و فتحی، لادن (۱۳۹۲). تحلیل استنادی و روابط هم‌نویسندگی
مقاله‌های مجله‌ی علمی- پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی (مورد مطالعه:
شماره‌ی ۱ تا ۲۰). *مجله‌ی علمی- پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی*، ۹ (۲۹)،
۱۲۵-۱۴۸.

سلطانی، پوری؛ فروردین راستین (۱۳۷۹). *دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*. تهران: فرهنگ معاصر.
شرفی، علی؛ شقاقی علی؛ و پاشنگ، محمدرضا (۱۳۹۵). مطالعه حوزه‌های اطلاع‌سنجی،
کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و وب‌سنجی در جهان. *مطالعات دانش‌شناسی*، ۳ (۹) ۴۷-۶۷.

صمدیگ، مهناز؛ صارمیان، مرضیه؛ اسدی، حشمت‌اله؛ و گراوند، علی (۱۳۹۶). تحلیل محتوایی
و استنادی مجله علمی - پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان طی سال‌های ۱۳۹۰ تا
۱۳۹۴. *فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان*، ۱۹ (۴)، ۱-۱۰.

عصاره، فریده؛ فرج‌پهلوی، عبدالحسین؛ و سیامکی، صبا (۱۳۹۳). پژوهش‌های علم اطلاعات و
دانش‌شناسی در ایران: تحلیل محتوا. *مجله علم‌سنجی کاسپین*، ۱ (۲) ۷-۱۳.

متقی‌دادگر، امیر؛ کریمی، رضا؛ و عباداله عموقین، جعفر (۱۳۸۸). تحلیل استنادی مقالات
۳۰ شماره از فصلنامه «پژوهش‌های فلسفی کلامی» منتشره بین سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۷.
پژوهش‌های فلسفی کلامی، ۱۱ (۴۱)، ۲۸۷-۳۱۴.

محسنی، منوچهر (۱۳۸۱). بررسی مسائل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی مجلات علمی در ایران.
تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۳۶ (۳۹)، ۴۱-۷۱.

مقصودی، مجتبی؛ دوستدار، رضا (۱۳۹۲). تحلیل توصیفی و استنادی مقالات پژوهشنامه علوم
سیاسی. *پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۹ (۱)، ۳۳-۶۰.

میرزایی، فرامرز؛ پروینی، خلیل؛ و سلیمی، علی (۱۳۸۷). تحلیلی گزارش‌گونه از مقالات
چاپ‌شده مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی (شماره یک تا ده). *مجله انجمن ایرانی
زبان و ادبیات عربی*، ۴ (۱۰)، ۱۶۵-۱۸۰.

استناد به این مقاله:

غیبی، عبدالاحد؛ باوان‌پوری، مسعود، و دریانورد، مریم (۱۳۹۸). پژوهشنامه نقد ادب
عربی دانشگاه شهید بهشتی: مطالعه کتاب‌سنجی مقالات. *مطالعات ملی کتابداری و
سازماندهی اطلاعات*، ۳۰ (۱)، ۸۴-۹۹.